

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON
OPĆINSKI SUD U KAKNJU
Broj: 36 0 P 000439 12 P 2
Kakanj, 20.11.2013.g.

Općinski sud u Kaknju, sudija Ismar Jukić, u pravnoj stvari tužitelja: 1. S. A., sinK., 2. N. A. um. ..., kći ..., D.K., 3. S. A.1., sin ..., D.K., 4. S. A.2, sin ..., D.K.. 5. M. A. sin ..., ...r. ... K., 6.A. A., sin..., ...br. .. K., 7. S. A.3., sinbr. ... K., 8. J. A., sin ..., ..., Z., 9.A. A.1 sin Z., 10. Đ. A., sin K., 11. K. A., sin K., 12. R. A., sin ... K., 13. F. A., sin K., 14. Đ. A..1. sin K., 15. M. A. sin K., 16. A. K., sin ... K. i 17.A. A.2, sin ... br. K., svi zastupani po punomoćniku Hodžić Mensuru, advokatu iz Zenice, protiv tuženog JP Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo, Zavisno društvo RMU „Kakanj“ d.o.o. Kakanj, koga zastupa punomoćnik A. I., zaposlenik tuženog, radi naknade štete, v.s. 309.000,00 KM, nakon neposredne, usmene, javne i glavne rasprave održane dana 03.06.2013.g. u prisutnosti punomoćnika stranaka, dana 20.11.2013.g. donio je slijedeću

P R E S U D U

I

Odbija se kao neosnovan tužbeni zahtjev koji glasi:

“Obavezuje se tuženi da tužiteljima na ime naknade štete na kućama i pomoćnim objektima isplati i to:

- S. A., sin ..., N. A. umrl. ..., S. A. sin ...,
S. A.2 sin iznos od 27.936,02 KM,
- M. A. sin ... iznos od 21.627,25 KM,
- A. A. sin ... iznos od 7.576,99 KM
- S. A.3, sin ... iznos od 16.800,70 KM,
- J. A., A. A.1, D. A. i K. A., svi sinovi
... iznos od 9.283,62 KM,
- R. A. sin ... iznos od 5.987,28 KM,
- F. A. sin ... iznos od 5.175,30 KM,
- D. A. sin ... iznos od 10.492,88 KM,
- M. A. sin ... iznos od 5.858,27 KM,
- A. K. sin ... iznos od 21.096,45 KM,
- A. A.2 sin ... iznos od 9.345,95 KM,

sa zakonskom zateznom kamatom od 13.02.2008.g. pa do isplate, kao i da im naknadi troškove parničnog postupka u iznosu od 5.753,12 KM, sve u roku od 30 dana pod prijetnjom prinudnog izvršenja”.

II

Obavezuju se tužitelji da tuženom nadoknade troškove postupka u ukupnom iznosu od 28.080,00 KM, odnosno svaki od tužitelja je dužan platiti tuženom i to: S. A. iznos od 2.160,00 KM, N. A. iznos od 2.160,00 KM, S. A.1 i S. A. 2 po 2.160,00 KM, M. A. iznos od 2.160,00 KM, A. A. iznos od 2.160,00 KM, S. A.3 iznos od 2.160,00 KM, J. A., A., D. i K. solidarno iznos od 2.160,00 KM, R. A. iznos od 2.160,00 KM, F. A. iznos od 2.160,00 KM, D. A.1 iznos od 2.160,00 KM, M. A. iznos od 2.160,00 KM, A. K. iznos od 2.160,00 KM i A. A. 2 iznos od 2.160,00 KM, u roku od 30 dana pod prijetnjom prinudnog izvršenja.

U tužbi od 13.02.2008.g. navodi se da je prvotuzitelj posjednik i vlasnik zemljišta, označeno kao kč.br. ... kuća, zgrada, dvorište R. od 632 m² i kč....njiva R. od 274 m² u zk.ul. ... posjedovno označeno kao kč.br. ...R. kuća i zgrada i dvorište od 532 m² k.o. D.K., na kojem zemljištu je izgradio porodičnu kuću dimenzija 8x9 m i ljetnu kuhinju dimenzija 6x7 m, te je oba objekta gradio od kvalitetnog građevinskog materijala. Takođe je posjednik i vlasnik zemljišta naznačeno kao kč.br. ... kuća i dvorište G. od 442 m², a posjedovno označeno kao kč.br. ... G. kuća i zgrada dvorište od 442 m² iz zk.ul. ... k.o. R., odnosno k.o. D.K. i na ovom zemljištu ima izgrađenu porodičnu kuću dimenzija 8x9 m, i ova kuća je starije gradnje.

Tužitelji pod rednim brojem 1, 2, 3, i 4, su suvlasnici i posjednici zemljišta posjedovno označeno kao kč.br. ..R. kuća, zgrada i dvorište te voćnjak od 748 m² iz posjedovnog lista ... k.o. D.K. i to tužitelj S.A. sa 1/2 dijela, a majka N. i sinovi S. i S. sa po 1/6 dijela. Na ovom zemljištu imaju izgrađene objekte i to stambeni objekat dimenzija 6x8 m, stambeni objekat 8,5x6,5 m, jednu šupu 2,30x2,70 m, WC, garažu, štalu i stajnjak, ljetnu kuhinju, stambenu zgradu dimenzija 9,30x7,90 m i stajnjak za sijeno.

Tužitelj pod rednim brojem 5. je posjednik i vlasnik zemljišta, označeno kao kč.br. ... kuća i zgrada, i dvorište B. od 538 m², iz zk.ul. ...k.o. R., a posjedovno označeno kao kč.br. Bašča kuća i zgrada dvorište od 538 m², k.o. D.K.. Na ovom zemljištu ima izgrađenu porodičnu kuću dimenzija 10x8 m, štalu dimenzija 6x4 m, sušnica dimenzija 2x3, WC i beton po dvorištu 7x6 m.

Tužitelj pod rednim brojem 6. je posjednik i vlasnik zemljišta, gruntovno označeno kao kč.br. ... voćnjak pred kućom od 280 m², iz zk.ul. ...k.o. R., a posjedovno kao kč.br. ... B. kuća i zgrada od 103 m² k.o. D.K.. Na ovom zemljištu ima izgrađenu kuću dimenzija 9x12 m, štalu 8x6 m i betonirano dvorište 7x3 m.

Tužitelj pod rednim brojem 7. je posjednik i vlasnik zemljišta, označeno kao kč.br.... kuća i dvorište voćnjak R. od 622 m², a posjedovno označeno kao kč.br. ... B. kuća i zgrada i dvorište od 5468 m² k.o. D.K. iz zk.ul. ... k.o. R. sa kućom izgrađenoj na toj parceli dimenzija 9x8 m, sušnica 2x3 m i štala 5x9 m.

Tužitelji pod rednim brojem 8, 9, 10, i 11, su posjednici i vlasnici zemljišta sa dijelom 1/4, gruntovno označeno kao kč.br. ... kuća i dvorište od 550 m² iz zk.ul. ... k.o. R., a posjedovno označeno kao kč.br. ... B. kuća i zgrada, dvorište i voćnjak od 721 m² iz k.o. D.K. sa izgrađenom kućom na tom zemljištu dimenzija 9x8, i betonsko dvorište 5x4 m.

Tužitelj pod rednim brojem 12. je posjednik i vlasnik zemljišta, označeno kao kč.br. ... kuća i dvorište, zgrada, njiva G. od 1235 m² iz zk.ul. ...k.o. R., a posjedovno označeno kao kč.br. ... G. kuća i zgrada, dvorište i njiva od 1235 m² k.o. D.K. sa kućom izgrađenom na tom zemljištu dimenzija 5x7 m i štala 7x5 m.

Tužitelj pod rednim brojem 13. je posjednik i vlasnik zemljišta, gruntovno označeno kao kč.br. ... kuća i zgrada, dvorište G. od 539 m² iz zk.ul. ... k.o. R., a posjedovno označeno kao kč.br. ... G. kuća zgrada i dvorište od 539 m² k.o. D.K. sa izgrađenom kućom na tom zemljištu dimenzija 9x8 m i betonsko dvorište dimenzija 2x4 m.

Tužitelj pod rednim brojem 14. je posjednik i vlasnik zemljišta označeno kao kč.br. ... i ... k.o. R., a posjedovno kč.br. ... G. kuća i zgrada dvorište i voćnjak 837 m² k.o. D.K., na kom zemljištu je izgrađena kuća dimenzija 8x8 m i štala 8x6 m.

Tužitelj pod rednim brojem 15. je posjednik i vlasnik zemljišta označeno kao kč.br. ... vrt Z. od 410 m² iz zk.ul. ...k.o. R., a posjedovno kč.br. ...Z. kuća i zgrada i voćnjak 298 m² k.o. D.K., na kom zemljištu je izgrađena kuća dimenzija 8x6 m i štala 4x6 m.

Tužitelj pod rednim brojem 16. je posjednik i vlasnik zemljišta označeno kao kč.br. ... kuća i dvorište od 680 m², iz zk.ul. ... k.o. R., a posjedovno kao kč.br. ... i ... kuća i zgrada i dvorište od 680 m² k.o. D.K. na kojem je izgrađena kuća dimenzija 10x9 m, štala dimenzija 8x5 m i šupa 5x3 m.

Tužitelj pod rednim brojem 17. je posjednik i vlasnik zemljišta označeno kao kč.br. ... kuća i dvorište B. od 223 m² iz zk.ul. ...k.o. R., a posjedovno kao kč.br....B. kuća i zgrada dvorište od 223 m², na kojem ima sagrađenu kuću dimenzija 7x7 m, štalu 4x7 m i betonsko dvorište 7x8 m.

Takođe navode da su svi tužitelji kao mještani učestvovali u izgradnji M. dimenzija 8x9 m i bazena dimenzija 5x4 m i isti sagradili na parceli označenoj kao kč.br.... "Vrt od Džamije" kuća i zgrada dvorište od 100 m² k.o. D.K. posjedovni list ... te da je izgradnja vršena radom, kao dobrovoljnim akcijama, novčano i kupovinom materijala.

Navode da je tuženi od kada je otpočeo sa površinskom eksploatacijom uglja na Površinskom kopu V. obavljao poslove miniranja u cilju eksploatacije uglja i da obavljanje tih poslova predstavlja opasnu djelatnost. Tužitelji usljed tih radova osjećaju potrese njihovih kuća i ostalih izgrađenih objekata, a kao posljedica toga je vidljivo pucanje zidova na svim građevinskim objektima. Eksploatacijom uglja, u neposrednoj blizini kuća tužitelja i drugih mještana D.K., R. i G., usljed miniranja dolazilo je i dolazi do detonacija i vibracija u površinskom sloju zemlje, pa su tako svi objekti manje više ispucali. Navode da ove pukotine nisu bile vidljive prije otvaranja

Površinskog kopa V. Stalna miniranja proteklih dvadeset godina su u zadnje vrijeme kulminirala jer tuženi ne prestaje sa eksplozijama, tako da je nužno izvršiti popravke svih objekata tužitelja i renovirati ih i zaštititi od daljnjeg pucanja, kako bi tužitelji mogli bezbjedno stanovati. Ističe da su u drugim predmetima nastupila ista oštećenja i kod svih predmeta utvrđena je odgovornost tuženika i štete su za nastale objekte isplaćene vlasnicima ili se isplaćuju, a da se objekti tužitelja u ovom postupku, nalaze na krajnjem gornjem dijelu sela G., a koje je povezano u jednu cjelinu sa mještanima D.K., R. i G., te da je usljed miniranja i u predmetu P-200/97 Ribnica, u neposrednoj blizini G., tuženi pristupio sa mještanima zaključivanje vansudskih poravnana, pa je tužba u tom predmetu povučena. Kao i u navedenim predmetima utvrđena je odgovornost tuženika i štete su isplaćene. Kako tuženi prilikom eksploatacije uglja koristi eksploziv, pri čemu vrši česta miniranja usljed kojih dolazi do podrhtavanja tla na kojem se nalaze stambene porodične kuće tužitelja, zbog čega dolazi do pucanja temelja i zidova na njihovim kućama, nastala su oštećenja za koje je odgovoran tuženi po principu objektivne odgovornosti na osnovu člana 154. 173. 174. i 190. Zakona o obligacionim odnosima.

U odgovoru na tužbu i tokom postupka tuženi osporava osnov i visinu tužbenog zahtjeva. Ističe da su objekti tužitelja na velikoj udaljenosti od radova tuženog (1200-1300 m) i nalaze se van radijusa opasne zone koja iznosi 150-200 m. Navodi da su od strane stručne organizacije iz Sarajeva na PK V. vršena mjerenja seizimičkih uticaja miniranja na okolna područja, urađen je i "Elaborat seizimičkih dejstava miniranja na PK V. iz kojeg je vidljivo da su miniranja vršena u skladu sa potrebnim standardima i normativima iz ove oblasti. Pozivanje tužitelja na utvrđenu odgovornost tuženog za štetu na objektu i drugim predmetima nema osnova iz razloga što je svaki predmet specifičan i za svaki predmet treba utvrditi konkretne činjenice. Ističe da su objekti tužitelja izgrađeni na kosom i predisponiranom terenu, a da se područje općine K. nalazi u trusnoj zoni i oscilacije tla izazvane zemljotresima i najmanjeg intenziteta mogu izazvati oštećenja na objektima izgrađenim na kosom i predisponiranom terenu, a da su oštećenja izraženija na objektima veće starosti. Oscilacije tla izazvane zemljotresima su višestruko veće od oscilacija izazvanih miniranjem i svakako da bi te oscilacije uz ostale istaknute činjenice mogle biti u uzročno-posljedičnoj vezi sa nastankom oštećenja na objektima tužitelja. Ističe prigovor aktivne legitimacije prema tužiteljima jer svi tužitelji nisu posjednici ni vlasnici Mekteba, bazena, Vrta džamije i sl. Tužitelji nisu niti mogu biti vlasnici vjerskih objekata, jer je vlasnik vjerskih objekata Vakuf IZ a imovinom upravlja Medžlis. Navodi da su pojedini tužitelji izgradili objekte unutar granica proglašenog eksploatacionog polja bez mišljenja tuženog, propisane dokumentacije i odobrenja za građenje, radi čega i shodno članu 42. Zakona o rudarstvu ne pripada pravo na naknadu štete, jer iz navedenog proizilazi odgovornost Općine K., pa tuženi u ovoj pravnoj stvari ističe prigovor pasivne legitimacije. Navodi da ukoliko šteta i postoji potraživanje naknade štete bi bilo u zastari.

Sud je dana 04.07.2011.g. donio presudu kojom je obavezao tuženog da tužiteljima na ime naknade štete na kućama i pomoćnim objektima isplati i to: S. A., N. A., S. A.1 i S. A. iznos od 27.936,02 KM, M. A. iznos od 21.627,25 KM, A. A. iznos od 7.576,99 KM, S. A.3 iznos od 16.800,70 KM, J. A., A. A., D. A. i K. A. iznos od 9.283,62 KM, R. A. iznos od 5.987,28 KM, F. A. iznos od 5.175,30 KM, D. A. iznos od 10.492,88 KM, M. A. iznos od 5.858,27 KM, A. K. iznos od 21.096,45 KM i A. A.2 iznos od 9.345,95 KM sa zakonskom zateznom kamatom od 13.02.2008.g. do isplate uz naknadu troškove postupka u iznosu od 3.348,44 KM, dok je stavom drugim izreke sud odbio tužitelje sa dijelom tužbenog zahtjeva za naknadom štete u iznosu od 22.814,18 KM na ime izgradnje Mekteba.

Kantonalni sud u Zenici je odlučujući po žalbama stranaka Presudom broj:36 0 P 000439 11 Gž od 28.03.2012.g. žalbu tužitelja odbio i prvostepenu presudu u stavu drugom potvrdio. Žalbu tuženog je uvažio, prvostepenu presudu u stavu prvom ukinuo i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovni postupak i odlučivanje.

U obrazloženju Presude Kantonalni sud navodi da je prvostepena presuda rezultat nepotpuno i pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja, povrede odredaba parničnog postupka, a što je na kraju uzrokovalo i pogrešnu primjenu materijalnog prava. Dokazi koje su parnične stranke izvele tokom postupka, nisu dale dovoljno argumenata i razloga sudu da donese odluku kao u stavu prvom izreke. Preuranjen je i nedovoljno argumentovan i obrazložen zaključak i uvjerenje suda da postoji odgovornost tuženog za nastalu štetu na objektima tužitelja iz razloga što su vještaci u svom Nalazu i mišljenju bili izričiti u stavu da radovi koje je na predmetnom lokalitetu izvodio tuženi, a tiču se čestih miniranja, s obzirom na udaljenost objekata tužitelja od mjesta miniranja, te količine eksploziva koji je korišten pri tim miniranjima, nisu mogli uzrokovati oštećenje na objektima tužitelja. Ne može sud zasnovati svoju odluku o odgovornosti tuženog, po osnovu tzv. opasne djelatnosti, jedino iz razloga što tuženi nije izvršio snimanje tzv. „nultog stanja“, iako je na to bio obavezan, te iz razloga što se objekti tužitelja nalaze u blizini lokaliteta na kome se vrši miniranje. Ukoliko je prvostepeni sud smatrao da Nalaz vještaka nije bio potpun, u ovom dijelu, imao je mogućnost, a i obavezu da traži od vještaka da takav svoj

Nalaz eventualno dopune. Za zaključak o prigovoru zastare naknade štete prvostepeni sud nema uporište u izvedenim dokazima i činjeničnim utvrđenjima. Relevantno je i pitanje postojanja odobrenja za građenje nadležnog organa (građevinske dozvole) za pojedine objekte ako se takvo odobrenje tražilo po zakonu.

U ponovnom postupku na pripremnom ročištu održanom dana 29.01.2013.g. tužitelji su predložili izvođenje materijalnih dokaza te da se obavi uviđaj na licu mjesta na kojem bi sud ispitao sve tužitelje na okolnosti posjeda i vlasništva na zemljištu, nastajanju štete na objektima, vremenu nastajanja štete i miniranja, kao i ostalim činjenicama vezanim za gradnju objekata, dozvola za gradnju i sl. Tužitelji su zatim predložili da se izvede vještačenje po Rudarsko-geološko-građevinskom fakultetu Tuzla radi utvrđivanja uticaja miniranja tuženog na nastanak štete na objektima tužitelja.

Sud je odbio prijedloge tužitelja da se izvede dokaz uviđajem na licu mjesta, jer se uviđajem utvrđuju činjenice neposrednim opažanjem suda koje postoje u sadašnjosti, tako da sud ne bi neposrednim opažanjem mogao doći do zaključka o postojanju uzročne veze između radova tuženog i oštećenja objekata tužitelja. Takođe je sud odbio prijedlog da se izvede novo vještačenje po instituciji Rudarsko-geološko-građevinski fakultet iz Tuzle, jer je prijedlog suprotan odredbi člana 155.st.2. ZPP-a jer sve dopune i razjašnjenja nejasnih pitanja daje vještak koji je dao osnovni nalaz. Sud je posebno imao u vidu uputu Kantonalnog suda u Zenici iz Presude od 28.03.2012.g. u kojoj je navedeno da ukoliko je prvostepeni sud smatrao da Nalaz vještaka nije bio potpun, imao je mogućnost, a i obavezu da traži od vještaka da takav svoj Nalaz eventualno dopune, razjasne i sl.

Sud je odredio da će se provesti dopunsko vještačenje po Rudarskom institutu d.d. Tuzla sa zadatkom da se izjasni o vremenu nastanka oštećenja na objektima tužitelja, zatim da li oštećenja od vremena nastanka do danas kontinuirano traju i šta je uzrok oštećenja, detaljne pokazatelje o postojanju klizišta na lokalitetu odnosno parcelama na kojima tužitelji imaju izgrađene objekte, a koji su predmet ovog postupka, te da li se objekti tužitelja nalaze u eksploatacionom polju.

Na ročištu za glavnu raspravu održanom dana 31.05.2013.g. tužitelji su ostali kod postavljenog tužbenog zahtjeva (koji je postavljen na ročištu za nastavak glavne rasprave od 03.06.2011.g.) i svih navoda iz dosadašnjeg toka postupka, a tuženi je ostao kod svih prigovora iznesenih tokom postupka te predložio da se tužbeni zahtjev odbije kao neosnovan.

U ponovnom postupku izvedeni su slijedeći dokazi:

Saslušani su tužitelji S. A., A. A.2., M. A., A. A., R. A., K. A., F. A. i K. A., pročitani su Elaborat Rudarskog instituta Tuzla o uticajima miniranja na PK V. K. na objekte u Naselju D.K. iz septembra 2009.g. izvedeno je dopunsko vještačenje i pročitani su dopunski Nalaz Rudarskog instituta d.d. Tuzla od 27.03.2013.g. izvršen je uvid i čitanje u zk. izvratke i posjedovne listove sa kopijama katastarskih planova za sve tužitelje, Izvještaj koji je dostavljen u spis suda iz predmeta P-184/06, dopuna Nalaza Rudarskog instituta DD Tuzla od 17.1.2005.g. znak: 20-04-28/05, Nalaz vještaka Mačak Nijaza od decembra 2004.g. presude ovog suda broj P-184/06, P-329/98, P-125/07, P-577/06 i Gž-577/09, Rješenje P-200/97, Ugovor: broj ... od 26.07.1999.g. između tuženog i K. A.1 sin ..., pa je Sud nakon ocjene svakog dokaza posebno i svih dokaza u međusobnoj povezanosti u smislu članova 8. i 123.st.2. ZPP-a¹ donio odluku kao u dispozitivu iz slijedećih razloga:

Sporno je među strankama da li je djelatnost miniranja koju je obavljao tuženi u uzročnoj vezi sa oštećenjima objekata tužitelja.

Tužitelj S. A. je izjavio da su dva njihova objekta građena prije drugog svjetskog rata, drugi poslije drugog svjetskog rata. Svi pomoćni objekti su izgrađeni nakon drugog svjetskog rata. Objekti su izgrađeni na kamenitom terenu. Svi su objekti građeni bez dozvola jer u doba njihove izgradnje dozvole nisu ni tražene. Nije bilo pucanja na objektima dok dnevni kop nije započeo sa radom. Međutim, kada je dnevni kop osamdesetih godina započeo sa radom tada su se počele prvo javljati male, a poslije sve veće i veće pukotine, koje i danas traju. Pucanja su počela osamdesetih i kulminirala su do devedesetih i nastavila se poslije rata. U to vrijeme je eksploatacija uglja bila jako blizu sela G., u odnosu na danas koja se odmakla. Kad dođe do miniranja, luster se zaljulja, stakla se zatresu, osjećaju se vibracije čitavog objekta kao pri zemljotresu. Krpe objekte svake godine, a opet za tri mjeseca malter otpadne, rupe se proširuju. Miniranje je bilo do 2008.g. i sada ima povremeno, intenzitetom su manja, jer su se radovi odmakli. Do 2000.g. miniranja su bila jako česta, možda 3-4 puta dnevno. Šteta je počela osamdesetih godina i traje i danas. Taj proces traje, sad je sporije jer je manje miniranja.

Tužitelj A. A.2 je izjavio da je kuća napravljena 1965.g. na zemljištu njegovog oca. Kuća je napravljena na kamenu griču. Smatra da je pucanje objekta nastalo od miniranja. Sad mora ponovo raditi četvrto renoviranje i to malterisanje, krečenje i drugo. Avliju je ponovo radio. Miniranja traju i danas. Nije tražio dozvolu jer se tada nije

¹ Zakon o parničnom postupku („Sl. novine F BiH“ broj: 53/03, 73/05 i 19/06 u tekstu ZPP)

ni tražila. Širina temelja je 55 cm. Kuće su tako građene da se živi u njima. Da je to klizište niko ne bi napravio tu kuću.

Tužitelj *M. A.* je izjavio da je napravio kuću 1957.g. Nije tražio građevinsku dozvolu. Šteta na kući je što ima pukotine. Svake godine kreči i popravlja. Kuća je na kamenu. Nije bilo oštećenja dok nije počeo raditi kop. U avliji nema usjeline, niti u cijelom selu.

Tužitelj *A. A.* je izjavio da je kuća sagrađena 1928.g. i on je treći u generaciji vlasnik tog objekta. U pravcu jugo-istok, sjevero-zapad kilometrima ispred i kilometrima iza nema klizišta. Izbočine koje su vještaci vidjeli u naseljenom mjestu G. su obale međa koje su nastajale decenijama obrađivanja površinskog sloja koji je nastao na taj način da su generacije izabrale kamen o čemu svjedoče brojne gromile kamena po selu G., da iskoriste dio poljoprivrdnog zemljišta. Te naboranosti ne potiču od klizišta već od obrađivanja zemlje. Objekat je sagrađen na slojevitom kamenu koji se zove grič-kamen koji je nezgodan za rad, gdje se temeljenje ne može izvesti kvalitetno. Do 1988.g. objekat u kojem je živio sa svojim roditeljima, braćom i sestrama nije imao vidljive pukotine. U periodu intezivnog rada 1988.g. - 1992.g. dolazi do značajnog oštećenja objekta i isti se nastavlja i u periodu do 2008.g. - 2009.g. nakon čega ti uticajni faktori su manji. Najintezivniji radovi su bili 1988.g. - 1992.g. tada su bili najviši radovi. Unazad tri godine je manji intezitet miniranja, ali nije kao 1988.g. - 1992.g. Renovirao je objekat 2006.g. ugradio je vanjsku fasadu, ivičnjake, krov prepravio. Međutim, još uvijek se kroz sanirana mjesta primijećuju pukotine. Ispod njihovih kuća nema sjeline.

Tužitelj *R. A.* je izjavio da je kuća izgrađena 1963.g. štala 1965.g. i 1978.g. izgrađena je ljetna kuhinja koja je dograđena i sad je koristi kao stambeni objekat. Građevinsku dozvolu niti bilo kakve dozvole nije tražio, niti je u to vrijeme trebalo. Navedena kuća i štala napravljene su od kamena koji je izvađen u neposrednoj blizini istih. Kamen se vadio i zidao, dok je ljetna kuhinja tj. sada kuća, izgrađena od šljakobetonkih blokova i armature. Štalu i kuću je srušio 2002.g. jer nisu bile uslovne za stanovanje. Od kuće napravljene 1963.g. postoje kamene temelji. Nikakva oštećenja nisu bila do osamdesetih godina do početka rada Površinskog kopa. Oštećenja traju do danas, jer još uvijek ima određenih manjih radova na Površinskom kopu V.. Na kući koju je adaptirao 2010.g. i sada su vidljiva oštećenja iako je adaptacija urađena izuzetno kvalitetno sa najboljim postojećim materijalima. Oštećenja su vidljiva u spavaćoj sobi, špajzu, banji, niši i zidu koji je napravio 2009.g. koji je urađen po najsavremenijim građevinskim normama.

Selo se nalazi na vrlo čvrstom i tvrdom terenu. Njegova kuća se nalazi 300 m vazdušne linije od najbližih radova koji su izvođeni na PK V.. Dvije kuće u njegovoj blizini udaljenosti 3 a druga 7 m isplaćene su jedna kao totalna šteta K. A.1, a druga kao oštećenje A. i I. A.. Od određenog broja naplaćenih kuća njegova kuća je bliža Površinskom kopu.

Tužitelj *R. A.* je jedno određeno vrijeme radio na PK V. kao rukovaoc građevinskih mašina, te mu je poznato kako izgleda minsko polje i miniranje. Minskih polja je bilo u veličini i do dva fudbalska igrališta. Miniranja su se obično odvijala u dva navrata u toku dana, zavisno od minskog polja dubine rupe i širine rupe, određuje se količina eksploziva koji će biti ugrađen u minsko polje, tako da je bilo rupa koje su imale prečnik više od 100 mm. Dubina rupa bi mogla biti zavisno od terena od 5 do 25 m. Dnevno, zavisno od veličine minskog polja potrošilo bi se od 3 do 7 tona eksploziva.

Tužitelj *A. K.* je izjavio da je kuću kupio 1974.g. i u toj kući živio do 2002.g. Kuća je izgrađena od kamena i čerpića. Kamen je vađen ispod kuće. Sa desne strane kuće nalazi se kuća *M. A.* kome je šteta isplaćena od istog tima vještaka koji su vještačili ovaj slučaj. Šteta traje od početka rada PK koja je bila u prvom vremenu velikog intenziteta, dok se u posljednje vrijeme jačina potresa znatno smanjila. Bilo je prirodnih potresa, ali su ovo bili daleko jači potresi od prirodnih. Šteta i danas traje, a taj objekat nije za upotrebu, za korištenje.

Tužitelj *K. A.* je izjavio da je kuća njegovog oca napravljena 1953.g. od kamena. Kad je počeo kop sa radom 1988.g. nastala su velika oštećenja, kuća je deformisana. Sanirao je 2009.g. ali se i danas vide oštećenja na kući. Zidovi su popucali, oštećeni su temelji. Kuća je pukla do temelja. Miniranja su bila česta, devedesetih godina je bilo toliko da su se djeca plašila. Kad se vrše miniranja trese se kao da je zemljotres. Od radova su ove kuće odmaknute oko 400 m. *R.A.* i *R. A.* su njegove amidže i oni su svi tu u krugu, koji su naplatili štetu. Ispod kuće nema sjeline (nabori na zemljištu od klizišta). Sjeline su daleko prema R. više od 200 m.

Tužitelj *F. A.* je izjavio da je kuća napravljena 1989.g. na zemljištu koje je dobio od roditelja. Kada je počeo Rudnik sa radom kuća je počela pucati od radova tuženog. Propisno je uradio fundamente i kada su pregledali kuće, njegova je bila najbolje urađena, ali je opet ispucala. Vanjski zidovi su ispucali, ispucali su zidovi na spratu. Temelj je pukao. Miniranja su stalno vršena i to dva do tri puta i to je minirano 1988.g. Nema ni od čega

drugog da kuća popuca izuzev miniranja. Udaljenost objekta od radova je oko 300 m. Njegove komšije su naplatiti za štetu koji su udaljeni od tužitelja 10 m. Ispod kuće nema sjeline.

U cilju utvrđivanja šta je uzrok oštećenja na objektima tužitelja, provedeno je vještačenje po instituciji Rudarskom institutu Tuzla. Prilikom izrade Nalaza i mišljenja vještaci su koristili svu raspoloživu dokumentaciju koja se nalazi u spisu i kod tuženog, pri čemu su koristili niz ekspertiza o uticaju seizmičkih efekata miniranja na naselju A. pri otkopavanju na PK „V.“ K. i na osnovu toga i na osnovu obilaska terena i predmetnih objekata sačinili svoj Nalaz i mišljenje.

U Nalazu su u tačkama 1. i 2. data naučna objašnjenja seizmičkih uticaja miniranja na PK V. K. i metodologije za određivanje dozvoljenih seizmičkih efekata. Dalje su u Nalazu ove naučne metode primjenjene kroz analizu uticaja seizmičkih efekata masovnih miniranja na PK V. se u tački 3. Nalaza da je uticaj seizmičkih efekata masovnih miniranja na objekte, u fazi eksploatacije PK „Vrtlište“ određen na osnovu upotrijebljene količine eksploziva po minskim poljima i brzine oscilacije tla.

Posljedice od miniranja se ocjenjuju preko intenziteta oscilacija, koje se preko temelja prenose na objekat. U starim zgradama, pogotovo ako imaju veće deformacije, oštećenja nastaju pri slabim potresima. U starim oronulim zgradama oštećenja nastaju već pri potresima od pet (V) stepeni intenziteta.

Izvršen je proračun redukovane dužine i određivanje intenziteta potresa prema stanju objekata što je sve prikazano kroz formule a dobivene vrijednosti su tabelarno prikazane u tabelama 3.4, 3.5 i 3.6.

Izvršen je proračun bezbjedne zone miniranja, odnosno sigurnosnog rastojanja objekata od minskih polja i dozvoljeni intenzitet potresa za minska polja koja su imala najkraća rastojanja od navedenih objekata i najveću upotrijebljenu količinu eksploziva prilikom miniranja, što je sve prikazano kroz formule a dobivene vrijednosti su tabelarno prikazane u tabelama 3.7, 3.8 i 3.9.

Kada je u pitanju uticaj seizmičkih efekata miniranja na osnovu brzine oscilacija, u Nalazu se navodi slijedeće: pri miniranju u stijenskoj masi se javljaju udarni, elastično-plastični i elastični talasi. U neposrednoj blizini bušotine pri miniranju dolazi do razaranja stijenske mase. Na nekoj udaljenosti od ose bušotine, a što zavisi od brizantnosti eksploziva sa jedne strane i fizičko-mehaničkih osobina stijenske mase s druge strane, nastaju elastično-plastične deformacije. Na još većoj udaljenosti nalazi se zona elastičnih deformacija. Za seizmiku miniranja interesantna je zona elastičnih deformacija, tj. zona kroz koju se prostiru seizmički talasi. Ova zona u odnosu na zonu razaranja i zonu trajnih deformacija je znatno šira.

Proračun brzine oscilacije tla u cilju definisanja intenziteta potresa na predmetne objekte pri radu PK V. određen je preko jednačine Sadovskog jer su terenskim ispitivanjima određeni koeficijenti K i n .

Tehnologija i način miniranja, količine eksploziva i sigurnost miniranja određena je “Dopunskim rudarskim projektom: Bušačko minerski radovi na površinskom kopu V. RMU K., Rudarski institut Tuzla, juni 2000.g. i “Elaborat seizmičkog dejstva masovnih miniranja na PK “Vrtlište” – uticaj i zaštitne mjere” Rudex d.o.o. mart 2003.g. Iz navedenog Elaborata korišteni su podaci terenskih mjerenja: izračun eksplozivnog punjenja (kg/inter), test profil 2:MP4T-Mm-3T-MM-4T i koeficijenti $n=1,4$ i $K=155$.

Izvršen je proračun brzine oscilacija tla za predmetna minska polja i za količine eksploziva po intervalu usporenja. Dobivene vrijednosti su tabelarno prikazane u tabeli 3.10. U istoj tabeli je prikazan intenzitet potresa za navedene količine eksploziva po intervalu usporenja po minskom polju za predmetne stambene objekte. Podaci o količini upotrijebljenog eksploziva po intervalu usporenja, načinu miniranja i ostalim parametrima bušačko-minerskih radova uzeti su iz dnevnika miniranja i drugih dokumenata koji su bili dati na uvid od RMU Kakanj, PK V. potresa za predmetne objekte dat je na osnovu ukupne količine eksploziva po minskim poljima. Na bazi ovih podataka konstruisana je karta na kojoj su izvučene izolinije sa granicama intenziteta potresa za predmetne objekte. U tabeli 4.2. prikazani su intenziteti potresa kojem su bili izloženi predmetni objekti i to IV stepena potresa. Četvrti stepen potresa se manifestuje tako što potres osjete mnogi ljudi, zveckanje prozorskih stakala. U trećoj koloni tabele 4.2. naveden je broj minskog polja i godina miniranja 1987.g. i 1990.g.

Intenzitet potresa dobijen po uslovu količine eksplozivnog punjenja po intervalu usporenja preko brzine oscilovanja tla dati su u tabeli 4.3. na osnovu čega se vidi da su objekti R. A. i F. A. bili izloženi maksimalnom intenzitetu potresa II stepena sa maksimalnom brzinom oscilovanja 0,304 cm/s odnosno 0,278 cm/s. Drugi stepen potresa manifestuje se tako što se potres osjeti samo pri tišini.

U zaključnom komentaru se navodi:

Obilaskom terena i objekata utvrđeno je da većina objekata nije urađena u skladu sa propisima građevinske struke i izgrađeni su na nepogodnom tlu bez značajnih radova da se tlo dovede u pogodno za građenje. Kod većine objekata nisu regulisane površinske vode koje dolaskom u kontakt sa temeljnim tlom, uglavnom glinom, stvaraju uslove za slabljenje temeljnog tla i pojavu parcijalnih slijeganja temelja a što neminovno dovodi do pucanja temelja i objekata. Većina objekata temeljena je ispod propisanog minimuma od 80 cm.

Prije početka, a ni u toku eksploatacije, nisu izvršena snimanja objekata i terena, te nije bilo moguće izvršiti poređenje stanja objekata prije i sada. Dakle, nije izvršeno snimanje „nultog“ stanja terena i objekata.

Analiza provedena po osnovu ukupne količine eksplozivnog punjenja po minskim poljima, pokazuje da su izvršena miniranja mogla imati uticaja na predmetne objekte intenziteta potresa do IV stepena. Potres IV stepena osjete mnogi ljudi, zveckanje prozorskih stakala.

Zbog bolje preglednosti analizirana su miniranja koja su mogla imati najveći uticaj na posmatrane objekte, to su minska polja koja su najmanje udaljena od posmatranih objekata i minska polja sa najvećim eksplozivnim punjenjima. Iz prethodnih analiza se vidi da su najveći uticaj imala miniranja u period 1987.g. do 1990.g. A da su miniranja u zadnjih 5-6 godina imala jako mali intenzitet potresa.

Na osnovu analize provedene na osnovu brzine oscilacija utvrđeno je da su objekti bili izloženi II stepenu intenziteta potresa. Ti potresi se osjete samo pri tišini. Ispitivanjima iz 1985.g. („Geofizika“ Zagreb) dozvoljavaju se maksimalne oscilacije od 6 mm/s što odgovara standardu DIN 4150, međutim, u Elaboratu iz 2003.g. („Rudex“ Sarajevo) predložene su maksimalne oscilacije od 2,5 m/s. Ova veličina se opravdava lošim stanjem objekata i terena za gradnju. Pri miniranju na kopu tuženi je u više navrata (1987.g. – 1990.g.) prelazio ovu predloženu veličinu brzine oscilovanja.

Prilikom miniranja dva objekta su mogla biti u području u kojem su pređene ove brzine te su mogli u određenoj mjeri biti ugroženi i ovako malim brzinama oscilovanja. To su objekat vlasnika R. A. sa bzinom 0,304 cm/s i vlasnika F. A. sa brzinom 0,278 cm/s.

U Nalazu se dalje navodi da se može zaključiti da oštećenja na objektima nisu mogla nastati zbog radova tuženog-miniranja. Svi su objekti bili u zoni dozvoljenih intenziteta potresa (IV stepen) i svi su osim gore dva navedena bili van moguće zone uticaja po brzinama oscilacija. Dva navedena objekta su bili vrlo malo iznad granice predloženih maksimalnih vrijednosti od 2,5 mm/s. Obzirom da je ova predložena brzina jako mala i da je predložena iz razloga lošeg stanja objekata i nepogodnog tla, procentualno sadejstvo miniranja na oštećenje objekta moglo bi se okarakterisati do 10% od nastale štete.

Na osnovu morfoloških, geoloških, hidroloških, bioloških i tehničkih pokazatelja na širem području sela G. identifikovana su klizišta i prostorno prikazana na inženjersko-geološkoj karti koja čini sastavni dio Nalaza. Vještaci su izvršili kategorizaciju terena prema stanju stabilnosti na stabilni, uslovno stabilni i nestabilni dio terena. Nestabilni dijelovi terena su nepovoljniji za bilo kakvu izgradnju objekata, dok su uslovno stabilni tereni ograničeno povoljni za gradnju, gdje se izgradnja objekata može dozvoliti u okviru određenih mikrolokaliteta i po strogo definisanim tehničkim pravilima definisanim na osnovu neophodnih terenskih istraživanja.

Oštećeni objekti, u ovom slučaju njih 13 (izuzev objekta Mejtefa II-M) locirani su u zonama nestabilnog terena-klizišta (objekti II-14 I –II-15) i uslovno-stabilnog terena (objekti II-14, II-1A, II-6 i II-13 u lošijoj zoni i objekti II-7, II-1B, II-17, II-M, II-5, II-16, II-8-11 I II-12) gdje je evidentna nepovoljnost kvalitativnih karakteristika terena na kome su izgrađeni, a ti uticaji nepovoljnosti prirodnih inženjersko-geoloških faktora u odnosu na nastanak i razvoj evidentiranih oštećenja na objektima procjenjuju se na procentualno učešće od 50% za II-14 i II-15 te 20% odnosno 30% za ostale objekte.

Procjena vrijednosti građevinskih objekata po metodi bodovanja vrši se na način da se na terenu prilikom obilaska objekata utvrdi korisna površina objekta, odnosno dimenzije objekta. Zatim se na osnovu pripremljene tabele za utvrđivanje vrijednosti zgrade vrši bodovanje za predmetni objekat. Prilikom procjene građevinske vrijednosti objekta u obzir se uzimaju bodovi vezani za korisnu površinu zgrade, bodovi koji nisu vezani za korisnu površinu zgrade, površina objekta i vrijednost boda. Stepen oštećenja se dobio na način što se vrijednost nastale štete na objektu podijeli sa umanjenom tržišnom vrijednosti objekta. Ukoliko je stepen oštećenja u granicama od 0-10% vrši se naknada šteta, sanacija nije obavezna, ukoliko je stepen oštećenja od 10-20% vrši se naknada štete za sanaciju bez izrade tehničke dokumentacije, ukoliko je stepen oštećenja od 30-40% vrši se naknada štete za sanaciju sa prethodno izrađenom tehničkom dokumentacijom o sanaciji, ukoliko je stepen oštećenja iznad 40% sanacija nije ekonomski opravdana-postoji totalna šteta na objektu.

Iz Nalaza proizilazi da je objekat tužitelja S. A. označen II-1A izgrađen 1925.g. gabarita 8,00x9,65 m, da se sastoji od suterena i prizemlja, da vlasnik ne posjeduje građevinsku dozvolu, te da objekat nije priključen na vodovod, kanalizaciju, elektro i PTT instalaciju. Na objektu su vidljive nepravilne pukotine različitog zijeva do 18 mm. Na pomoćnim objektima (štala i sušara) takođe su vidljive sitnije pukotine. Vrijednost novog objekta iznosi 30.868,34 KM. S obzirom da je istekao vijek trajanja objekta, amortizacija iznosi preko 85%. Amortizovana vrijednost objekta iznosi 4.630,25 KM, veličina štete iznosi 22.559,12 KM, a stepen oštećenja objekta je 100%. Za ovaj stepen oštećenja sanacija nije opravdana-totalna šteta na objektu. Umanjena tržišna vrijednost objekta iznosi 3.704,20 KM. Kada se u obzir uzme predmjer i predračun radova za pomoćne objekte iznose 6.851,30 KM. Procijenjena šteta na stambenom i pomoćnim objektima tužitelja S. A. za stambeni objekat iznosi 3.704,20 KM a za pomoćne objekte iznosi 2.740,52 KM, odnosno ukupno iznosi 6.444,62 KM.

Iz Nalaza proizilazi da je objekat tužitelja S. A. označen II-1B star preko 100 godina (nepoznata godina izgradnje) gabarita 8,60x6,8 m, da se sastoji od suterena i prizemlja, da vlasnik ne posjeduje građevinsku dozvolu, te da objekat nije priključen na vodovod, kanalizaciju, elektro i PTT instalaciju. U objektu niko ne stanuje. Objekat je u potpuno ruševnom stanju. Vrijednost novog objekta iznosi 16.523,30 KM, S obzirom da je istekao vijek trajanja objekta, amortizacija iznosi preko 85%. Amortizovana vrijednost objekta iznosi 2.478,50 KM, veličina štete iznosi 13.031,25 KM, a stepen oštećenja objekta je 100%. Za ovaj stepen oštećenja sanacija nije opravdana-totalna šteta na objektu. Umanjena tržišna vrijednost objekta iznosi 1.982,80 KM.

Iz Nalaza proizilazi da je objekat tužitelja S. A. označen II-1-4 izgrađen 1951.g. gabarita 6,00x8,00 m, da se sastoji od podruma, prizemlja i potkrovlja, da vlasnik ne posjeduje građevinsku dozvolu, te da je objekat priključen na vodovod, kanalizaciju, elektro i PTT instalaciju. Na objektu su vidljive sitne pukotine i veliki broj konstruktivnih pukotina. Na pomoćnim objektima (garaža, štala i stajnjak) takođe su vidljive pukotine nešto manjeg zijeva cca 10 mm. Vrijednost novog objekta iznosi 42.438,15 KM. Amortizovana vrijednost objekta iznosi 16.718,90 KM, veličina štete iznosi 8.317,45 KM, a stepen oštećenja objekta je 49,7%. Za ovaj stepen oštećenja sanacija nije opravdana-totalna šteta na objektu. Umanjena tržišna vrijednost objekta iznosi 13.375,12 KM. Kada se u obzir uzme predmjer i predračun radova za pomoćne objekte iznose 15.153,70 KM. Procijenjena šteta na stambenom i pomoćnim objektima tužitelja S. A. za stambeni objekat iznosi 13.375,12 KM a za pomoćne objekte iznosi 6.061,48 KM, odnosno ukupno iznosi 19.436,60 KM.

Iz Nalaza proizilazi da je objekat tužitelja M. A. označen II-5 izgrađen 1957.g. gabarita 8,30x9,95m, da se sastoji od podruma i prizemlja, da vlasnik ne posjeduje građevinsku dozvolu, te da je objekat priključen na vodovod, kanalizaciju, elektro i PTT instalaciju. Na objektu su mnogobrojne pukotine čiji zijev ide i do 17 mm. U unutrašnjosti objekta pukotine su mrežaste i njihov zijev se kreće do 10 mm. Vrijednost novog objekta iznosi 48.746,93 KM. Amortizovana vrijednost objekta iznosi 23.496,02 KM, veličina štete iznosi 11.601,90 KM, a stepen oštećenja objekta je 49,4%. Za ovaj stepen oštećenja sanacija nije opravdana-totalna šteta na objektu. Umanjena tržišna vrijednost objekta iznosi 18.796,82 KM. Kada se u obzir uzme predmjer i predračun radova za pomoćne objekte iznose 7.076,08 KM. Procijenjena šteta na stambenom i pomoćnim objektima tužitelja M. A. za stambeni objekat iznosi 18.796,82 KM a za pomoćne objekte iznosi 2.830,43 KM, odnosno ukupno iznosi 21.627,25 KM.

Iz Nalaza proizilazi da je objekat tužitelja A. A. označen II-6 izgrađen 1928.g. gabarita 10,20x8,10 m, da se sastoji od suterena i sprata, da vlasnik ne posjeduje građevinsku dozvolu, te da objekat nije priključen na vodovod, kanalizaciju, elektro i PTT instalaciju. Na objektu su vidljive mnogobrojne pukotine nepravilnog oblika i orijentacije, zijeva do 8 mm. Na pomoćnom objektu (štala) takođe su vidljive sitnije pukotine. Vrijednost novog objekta iznosi 44.430,30 KM. S obzirom da je istekao vijek trajanja objekta, amortizacija iznosi preko 85%. Amortizovana vrijednost objekta iznosi 6.664,54 KM, veličina štete iznosi 8.038,31 KM, a stepen oštećenja objekta je 100%. Za ovaj stepen oštećenja sanacija nije opravdana-totalna šteta na objektu. Umanjena tržišna vrijednost objekta iznosi 5.331,63 KM. Kada se u obzir uzme predmjer i predračun radova za pomoćne objekte iznose 5.613,40 KM. Procijenjena šteta na stambenom i pomoćnim objektima tužitelja A. A. za stambeni objekat iznosi 5.331,63 KM a za pomoćne objekte iznosi 2.245,36 KM, odnosno ukupno iznosi 7.576,99 KM.

Iz Nalaza proizilazi da je objekat tužitelja S. A.3 označen II-7 izgrađen 1961.g. gabarita 8,10x8,90 m, da se sastoji od suterena i sprata, da vlasnik ne posjeduje građevinsku dozvolu, te da objekat nije priključen na vodovod, kanalizaciju, elektro i PTT instalaciju. Na objektu su vidljive mnogobrojne pukotine nepravilnog oblika i orijentacije, zijeva čak i do 80 mm. Na pomoćnim objektima (štala i sušnica) takođe su vidljive pukotine. Vrijednost novog objekta iznosi 34.121,02 KM. Amortizovana vrijednost objekta iznosi 18.344,57 KM, veličina štete iznosi 20.239,54 KM, a stepen oštećenja objekta je 100%. Za ovaj stepen oštećenja sanacija nije opravdana-totalna šteta na objektu. Umanjena tržišna vrijednost objekta iznosi 14.675,66 KM. Kada se u obzir uzme predmjer i predračun radova za pomoćne objekte iznose 5.312,60 KM. Procijenjena šteta na stambenom i pomoćnim objektima tužitelja S. A.3 za stambeni objekat iznosi 14.675,66 KM a za pomoćne objekte iznosi 2.125,04 KM, odnosno ukupno iznosi 16.800,70 KM.

Iz Nalaza proizilazi da je objekat tužitelja J. A. označen II-8-11 izgrađen 1983.g. gabarita 8,30x9,50 m, da se sastoji od podruma i sprata, da vlasnik posjeduje građevinsku dozvolu, te da je objekat priključen na vodovod, kanalizaciju, elektro i PTT instalaciju. Na objektu su vidljive pukotine nepravilnog oblika i različite orijentacije do 10 mm. Na potpornom zidu vidljive pukotine. Vrijednost novog objekta iznosi 50.559,95 KM. Amortizovana vrijednost objekta iznosi 43.936,60 KM, veličina štete iznosi 8.700,33 KM, a stepen oštećenja objekta je 19,8%. Za ovaj stepen oštećenja vrši se naknade štete za sanaciju bez izrade tehničke dokumentacije. Kada se u obzir uzme predmjer i predračun radova za pomoćne objekte iznose 2.945,90 KM. Procijenjena šteta na stambenom i

pomoćnim objektima tužitelja J. A. za stambeni objekat iznosi 8.700,33 KM a za pomoćne objekate iznosi 583,29 KM, odnosno ukupno iznosi 9.283,62 KM.

Iz Nalaza proizilazi da je objekat tužitelja R. A. označen II-12 izgrađen 1996.g. gabarita 8,95x4,60 m, da se sastoji od suterena i sprata, da vlasnik ne posjeduje građevinsku dozvolu, te da je objekat priključen na vodovod, kanalizaciju, elektro i PTT instalaciju. U suterenu su vidljive pukotine koje su se pojavile u uglovima na spojevima vertikalnih serklaža i zidova na spratu postoji nešto više pukotina za koje je karakteristično da se pojavljuju u uglovima na spoju ploče i zidova. Vrijednost novog objekta iznosi 47.932,84 KM. Amortizovana vrijednost objekta iznosi 45.104,80 KM, veličina štete iznosi 5.475,61 KM, a stepen oštećenja objekta je 12,1%. Za ovaj stepen oštećenja vrši se naknade štete za sanaciju bez izrade tehničke dokumentacije. Kada se u obzir uzme predmjer i predračun radova za pomoćne objekte iznose 4.228,70 KM. Procijenjena šteta na stambenom i pomoćnim objektima tužitelja R. A. za stambeni objekat iznosi 5.475,61 KM a za pomoćne objekate iznosi 511,67 KM, odnosno ukupno iznosi 5.987,28 KM.

Iz Nalaza proizilazi da je objekat tužitelja F. A. označen II-13 izgrađen 1989.g. gabarita 6,30x7,70 m, da se sastoji od suterena, sprata i potkrovlja, da vlasnik posjeduje građevinsku dozvolu, te da je objekat priključen na vodovod, kanalizaciju, elektro i PTT instalaciju. Na objektu su vidljive pukotine uglavnom na uglovima, na nekoliko mjesta ima pukotina manjeg zijeva i na međuspratnoj konstrukciji, neke od ovih pukotina se provlače i na balkon. Pored kuće je izbetonirano i betonsko dvorište površine 27 m². Vrijednost novog objekta iznosi 75.845,34 KM. Amortizovana vrijednost objekta iznosi 68.564,19 KM, veličina štete iznosi 5.155,48 KM, a stepen oštećenja objekta je 7,5%. Za ovaj stepen oštećenja vrši se naknade štete za sanaciju, sanacija nije obavezna. Kada se u obzir uzme predmjer i predračun radova za pomoćne objekte iznose 270,00 KM. Procijenjena šteta na stambenom i pomoćnim objektima tužitelja F. A. za stambeni objekat iznosi 5.155,48 KM a za pomoćne objekate iznosi 20,25 KM, odnosno ukupno iznosi 5.175,30 KM.

Iz Nalaza proizilazi da se pretpostavlja da je objekat tužitelja D. A. označen II-14 izgrađen izgrađen 1935.g. gabarita 8,0x8,0 m, da je objekat u potpuno ruševnom stanju. S obzirom da nema osnovnih podataka o objektu nije moguće vršiti procjenu vrijednosti objekta metodom bodovanja te se primjenjuje metoda procjene kvadratnog metra pri čemu se pretpostavlja starost objekta. Vrijednost novog objekta iznosi 79.200,00 KM. Amortizovana vrijednost objekta iznosi 10.296,00 KM, umanjene vrijednosti po osnovi iskorištenog materijala iznosi 2.059,20 KM, umanjena tržišna vrijednost objekta iznosi 8.236,80 KM. Kada se u obzir uzme predmjer i predračun radova za pomoćne objekte iznose 5.640,20 KM. Procijenjena šteta na stambenom i pomoćnim objektima tužitelja D. A. za stambeni objekat iznosi 8.236,80 KM a za pomoćne objekate iznosi 2.225,08 KM, odnosno ukupno iznosi 10.492,88 KM.

Iz Nalaza proizilazi da je objekat tužitelja M. A. označen II-15 izgrađen 1996.g. gabarita 8,00x6,55m, da se sastoji od suterena, prizemlja i potkrovlja, da nije vještak ustanovio da li vlasnik posjeduje građevinsku dozvolu, te da je objekat priključen na vodovod, kanalizaciju, elektro i PTT instalaciju. Na fasadi objekta vidljiva je jedna pukotina, u prizemlju je vidljivo nekoliko manjih pukotina dok su u potkrovlju vidljive pukotine na spojevima rigips ploča. Na pomoćnom objektu (štala) vidljive deformacije i pukotine nešto većeg zijeva nego na stambenom objektu. Vrijednost novog objekta iznosi 77.960,45 KM. Amortizovana vrijednost objekta iznosi 67.714,78 KM, veličina štete iznosi 4.785,55 KM, a stepen oštećenja objekta je 7,1%. Za ovaj stepen oštećenja vrši se naknade štete za sanaciju, sanacija nije obavezna. Kada se u obzir uzme predmjer i predračun radova za pomoćne objekte iznose 2.681,80 KM. Procijenjena šteta na stambenom i pomoćnim objektima tužitelja M. A. za stambeni objekat iznosi 4.785,55 KM a za pomoćne objekate iznosi 1.072,72 KM, odnosno ukupno iznosi 5.858,27 KM.

Iz Nalaza proizilazi da je objekat tužitelja A. K. označen II-16 izgrađen 1950.g. gabarita 8,00x9,00m, da se sastoji od podruma, prizemlja i potkrovlja, da vlasnik ne posjeduje građevinsku dozvolu, te da je objekat priključen na vodovod, kanalizaciju, elektro i PTT instalaciju. Na objektu su prisutne pukotine čiji zijev ide i do 18 mm. Na pojedinim dijelovima objekta došlo je do opadanja fasade. Objekat nije u upotrebi tako da se adekvatno i ne održava. Na pomoćnim objektima vertikalne pukotine dosta velikog zijeva. Vrijednost novog objekta iznosi 56.087,23 KM. Amortizovana vrijednost objekta iznosi 21.257,06 KM, veličina štete iznosi 19.319,45 KM, a stepen oštećenja objekta je 90,9%. Za ovaj stepen oštećenja sanacija nije opravdana-totalna šteta na objektu. Umanjena tržišna vrijednost objekta iznosi 17.005,65 KM. Kada se u obzir uzme predmjer i predračun radova za pomoćne objekte iznose 10.227,00 KM. Procijenjena šteta na stambenom i pomoćnim objektima tužitelja A. K. za stambeni objekat iznosi 17.005,65 KM a za pomoćne objekate iznosi 4.090,80 KM, odnosno ukupno iznosi 21.096,45 KM.

Iz Nalaza proizilazi da je objekat tužitelja A. A.2 označen II-17 izgrađen 1965.g. gabarita 7,05x6,70m, da se sastoji od suterena i sprata, da vlasnik ne posjeduje građevinsku dozvolu, te da je objekat priključen na vodovod, kanalizaciju, elektro i PTT instalaciju. Na objektu su prisutne mnogobrojne pukotine manjeg zijeva koji ide i do 4 mm. Većina ovih pukotina su konstruktivne (pukotine vidljive sa obe strane zida) i uglavnom su vertikalne. Na pomoćnom objektu (štala) vidljive pukotine zijeva i do 50 mm. Vrijednost novog objekta iznosi 41.938,20 KM. Amortizovana vrijednost objekta iznosi 25.288,73 KM, veličina štete iznosi 7.446,03 KM, a stepen oštećenja objekta je 29,4%. Za ovaj stepen oštećenja vrši se naknade štete za sanaciju bez izrade tehničke dokumentacije. Kada se u obzir uzme predmjer i predračun radova za pomoćne objekte iznose 6.462,30 KM. Procijenjena šteta na stambenom i pomoćnim objektima tužitelja A. A.2 za stambeni objekat iznosi 7.446,03 KM a za pomoćne objekte iznosi 1.899,92 KM, odnosno ukupno iznosi 9.345,95 KM.

U dopunskom Nalazu Rudarskog instituta d.d. Tuzla od 27.03.2013.g. navodi se da u posmatranom naselju nije izvršeno snimanje nultog stanja objekata niti je vršen monitoring tako da se tačno vrijeme nastanka oštećenja ne može sa sigurnošću odrediti. Međutim, oštećenja su nastala u jednom relativno dužem periodu, odnosno periodu potrebnom da se izvrši konsolidacija terena. Uzroci pomjeranja tla (u vertikalnom i horizontalnom smislu) u većini slučajeva nisu otklonjeni, tako da se ovaj proces odvija i dalje a oštećenja objekata i danas traju.

Uzroci oštećenja su vezani za rad RMU Kakanj-miniranje i prirodne i antropogene uzroke koji nisu vezani sa radom RMU Kakanj.

Uzroci vezani za rad RMU Kakanj se odnose na uticaj miniranja koji je detaljno obrazložen u Elaboratu za pojedine objekte i izvršena procjena tih uticaja i prikazana u vidu procentualne vrijednosti za pojedine objekte.

Kao dominantan uticaj na nastala oštećenja su prirodni i antropogeni uzroci a izdvajaju se klizišta i inženjerskegeološki uslovi izgradnje objekata.

Na ročištu za glavnu raspravu održanom dana 31.05.2013.g. na Nalaz su se izjašnjavali predstavnici Rudarskog instituta Tuzla: Mr.sc. H. O., dipl.inž.rud. J. I., dipl.inž.geol. i Mr.sc. R. M., dipl.inž.građ.

Odgovarajući na pitanja punomoćnika tužitelja vještak Jasmin Isabegović je izjavio da konsolidacija terena nije završena i odvija se kontinuirano u dužem vremenskom periodu.

Vještak Hasan Okanović je izjavio da metoda za mjerenje intenziteta potresa sa različitim ulaznim parametrima po Merkaliju i Rihteru se ne mogu upoređivati zato što se jedna procjenjuje na osnovu oslobođene energije, a druga na osnovu nastalih šteta i osjećaja na površini.

Na pitanje, koliko je izvršeno eksplozija od 1988.g. do 2009.g. vještak Okanović je izjavio da je imao uvid u dokumentaciju tuženog i na osnovu toga su izabrali samo one potrese koji su mogli imati najviše uticaja na posmatrane objekte. To su dati uticaji koji su imali najviše eksploziva i minska polja koja su bila najbliža objektima, a nije brojao koliko je bilo, samo su vršili pregled najinteresantnijih. Smatra da nema potrebe uzimati u obzir manja minska polja.

Na pitanje punomoćnika tužitelja zašto se Knjiga o utrošku eksploziva nije priložila uz Nalaz, vještak Okanović je izjavio da ih je sud angažovao da odgovore na pitanja da se dokumentacija sa Površinskog kopa ne bi donosila na sud. Dokumentaciju je imao na raspolaganju. Radi se o projektu DRP bušačko minerski radovi na PK Vrtlište RMU Kakanj. Drugi dokument je naknadno rađen Elaborat seizmičkog dejstva masovnih miniranja na PK Vrtlište od "Rudex" d.o.o. iz 2003.g. Svi podaci iz navedene dokumentacije su korišteni za izradu ovog izvještaja. Da su proračuni izvršeni na osnovu empirijskih obrazaca gdje su ulazni podaci korišteni pored navedene dokumentacije, te su se na osnovu tog dobile zone uticaja pojedinih minskih polja i ukupnog miniranja što je prikazano na kartama u prilogu Nalaza.

Na pitanje, da li su vršili mjerenja brzine prostiranja seizmičkih talasa prenosnim seizmografima, postavljanjem geofona uz svaku zgradu tužitelja, vještak Okanović je izjavio da za ovaj predmet nisu vršili navedena mjerenja. Međutim, mjerenja su vršena u više navrata za navedeno naselje. Zadnje je bilo 2003.g. od strane "Rudex"-a Sarajevo. Te dokumente su imali na raspolaganju i njihovi proračuni su se oslonili na ta mjerenja, što je i dato u zaključku Elaborata. To je vršeno u martu 2003.g.

Probna miniranja vrše se po odgovarajućim standardima i ona su na ovom prostoru u dva navrata vršena od strane "Geofizika" Zagreb 1985.g. i od strane "Rudex"-a Sarajevo 2003.g. u kojima su se oni pozivali na standard DIN 4150, što je njima bilo sasvim dovoljno za dokazivanje ispravnosti izvršenih mjerenja. Nije bilo potrebe za novim probnim miniranjima. Novim miniranjem ne bi dobili nikakve nove informacije.

Objašnjavajući kako izgleda minsko polje, vještak Okanović je izjavio da se na radnoj etaži vrši bušenje minskih bušotina koje su u potpunosti ranije definisane obračunom i rasporedom količine bušotina, dubine bušenja, uglom bušenja, visinom čepa, načinom i vrstom usporivača i povezivanja minskih bušotina i opaljivanje minskog polja, što se izvodi na terenu. Prije samog iniciranja daje se znak miniranja sirenom ili drugim znakom upozorenja i nakon tog se vrši miniranje. Površina minskog polja je otprilike kao jedno i po rukometno igralište.

Zabuši se otprilike od 20 do 40 minskih jama. Napominje da je imao knjige miniranja na raspolaganju gdje su tačno definisani raspored i svi ostali podaci minskih polja i to i sada ima na Rudniku.

U izvještaju su date količine upotrebljenog eksploziva. Kilogram je jedinica mjere eksploziva koji se ubacuje u minske jame. Miniranje se formira na osnovu visine planirane etaže. Dubina minskih jama je od 20-40 m. Bušenje se vrši specijalnim bušačkim garniturama za tu namjenu. Imaju bušačke šipke i svrdla debljine 2 cola (50 mm) po novom standardu. Nema nikakve veze kolike su debljine cijevi.

Na pitanje, na koji su način utvrdili postojanje klizišta ispod svake kuće tužitelja, te da li su vršili bušenja kod svake kuće tužitelja, pa i drugog terena, vještak Jasmin Isabegović je izjavio da se identifikacija klizišta vrši na osnovu tzv. indikativnih pokazatelja kao što su morfološki, geološki, hidrogeološki, biološki i tehnički. Da bi se utvrdilo klizište nije potrebno bušiti istražne bušotine ispod svakog objekta i dokazivati postojanje klizne plohe. U svom izvještaju su naveli da klizište ne zahvata sve objekte iz ovog predmeta. Na inženjersko-geološkoj karti koja je u prilogu prikazane su granice klizišta zajedno sa objektima koji se nalaze na njima. Dokazivanje klizišta se ne vrši laboratorijskim ispitivanjima fizičko-mehaničkih karakteristika tla ispod objekata, nego se ta ispitivanja vrše upravo u cilju definisanja parametara tla u svrhu definisanja inženjersko-geoloških uslova za izgradnju objekta. Klizište su identifikovali drugim pokazateljima što je objašnjeno u Nalazu.

Odgovarajući na pitanja punomoćnika tuženog, da li je tuženi svojim radovima nakon 1990.g. ili sada tekućih radova na bilo koji način mogao uticati na štetu objekata tužitelja, vještak Okanović je izjavio da se dozvoljeni intenzitet potresa smanjio sa dozvoljenih šest na četiri, a zatim i 2,5 mm/s. Ovim zahtjevima Rudnik se prilagođavao te su miniranja nakon devedesetih godina smanjena čime su smanjeni uticaji na objekte, odnosno poslije 1990.g. ti uticaji su bili nižih intenziteta da nisu mogli izazvati nikakva oštećenja.

Vještak Isabegović je izjavio da nije sanirano klizište niti su objekti koji se nalaze na klizištu ili pored klizišta prilagođeni uslovima terena, tako da ovi uticaji objekat-tlo i dalje izazivaju oštećenja na objektima, što se odvija kontinuirano i u specifičnim uslovima u zavisnosti od intenziteta padavina. Pomjeranje tla nema veze sa radovima Rudnika.

Na upit suda vještak Okanović je izjavio da nisu u potpunosti isključili mogućnost nastanka štete na objektima tužitelja usljed radova, nego je u određenoj mjeri postojao uticaj što su dali u Elaboratu. Uticaj miniranja na objekte je isključivo u funkciji udaljenosti objekta od minskog polja, veličine minskog polja i terena. Vrsta terena tla, udaljenost i veličina minskog polja to su glavni faktori, je li objekat unutar ili van eksploatacionog polja ne mijenja uticaj.

Odgovarajući na pitanja tužitelja S. A., vještak Isabegović Jasmin je izjavio da su u Elaboratu objekti tužitelja naznačeni u inženjersko-geološkoj karti, to su objekti II-I4, II-IA, II-IB ni jedan od njih nije na samom klizištu. Objekti II-I4 I II-1A nalaze se u zoni uticaja kliznog procesa na rubni okolni teren. Objekat II-1B nalazi u okviru slabije izraženih grebenastih dijelova terena. Ovi objekti koji su u klizištu su predodređeni za pojavu deformacija, uočena oštećenja su posljedica prirodnih uzročnika nestabilnosti smanjenja otpornih i nosivi vrijednosti tla. Za objekat II-1B koji se nalazi na grebenastim dijelovima terena oštećenja su primarno povezana sa uticajima vezanim za inženjersko-geološke uslove izgradnje objekta, odnosno neprilagođenost objekta nosivim karakteristikama tla.

Vještak Isabegović je dalje izjavio da se iz karte vidi da se objekti nalaze između dva klizišta, a to su objekti II-1-4 I II-1-A, objekat nije na samom klizištu ali se nalazi u zoni uticaja tih klizišta i prilikom klizanja dolazi do povlačenja masa iz okolnih klizišta i time se smanjuju otporne karakteristike tla prije svega nosivost i dolazi do stvaranja oštećenja na objektima usljed ovih naprezanja.

Obišli su sve objekte i obišli su okolni teren sjeverno i južno od predmetnih objekata. Registrovali su pokazatelje klizišta kao što su geomorfološki, geološki, biološki.

Geomorfološki su sljedeći: to su registrovane deformacije unutar kliznog tijela koji se manifestuje na različite načine, mogu biti pukotine, nagomilavanje masa, stvaranje manjih depresija, kao biološki u tim depresijama se stvaraju posebne vrste močvarnih trava, postoje pojave zabarenja. To sve predstavlja pokazatelje da na predmetnom području postoje klizišta koja imaju fosilni karakter, što znači da se periodično ponavljaju i izbijaju u dužem vremenskom periodu. Nesumnjivo su tu bila prisutna i prije izgradnje predmetnih objekata. Takođe, poređenjem geodeskih snimaka ranijih i skorijih, jasno se uočavaju promjene na morfoplastici terena (promjena na izo linijama terena) što ukazuje na kretanje masa.

Vještak je dalje naveo da su oštećenja na objektima prikazana u Elaboratu detaljno, slikane su pukotine. Pošli su od činjenice šta je uzrok oštećenja. Pored miniranja na Rudniku uzeli su u obzir i druge elemente. Ti drugi elementi su prirodni, inženjersko-geološki prije svega, kojim se razmatraju uticaji objekta i tla. Razmatrali su antropogene uticaje, uticaje čovjeka u smislu da do oštećenja objekata može doći usljed neodržavanja prije svega sistema oluka, odvodnje vode, i sl.

Uticađ od miniranja su elaborirali u prvom dijelu na osnovu knjiga miniranja gdje su uzeli ona miniranja sa najviše eksploziva i koja su najbliža kućama. Nalazom su utvrdili da je samo dio tih oštećenja posljedica miniranja i to ne na svim kućama. Znači da postoje drugi uticaji koji su doveli do oštećenja objekata.

Zbog toga su sagledali šire područje sela G. i utvrdili da čitav ovaj teren karakterišu tereni koji su predisponirani za nastanak kliznih procesa. Takvi tereni u podlozi imaju osnovnu stijenu to je lapor koji u zavisnosti od sadržaja CaCo₃ prelazi ka pješćaku. To su sedimentne uslojene stijene. Pogodan je za izgradnju objekta, ali preko te osnovne stijene je tzv. kora raspadanja gdje tokom dugog niza godina dolazi do stvaranja glinovitog tla koje ima sasvim druge nosive karakteristike koji sasvim drugačije reaguje na padavine, odnosno povećanje vode. Taj glinoviti pokrivač je onaj koji se kreće, koji puži i koji se može ograničiti na terenu stručnim okom kao klizište u procesu poznatom kao inženjersko-geološko kartiranje. S druge strane, klizište nije osnovni problem čitave ove padine. Problem je što taj pokrivač, to glinovito tlo, ima vrlo nepovoljne nosive karakteristike tako da su svi objekti na uslovno stabilnom terenu. Na tom uslovno stabilnom terenu, stabilno će biti ako se vodi računa o njemu i ako se grade objekti na način prilagođen karakteristikama tog tla. Pri tome se može reći da imaju oštećenja koja se mogu sresti i na padinama i ravničarskom terenu.

Zbog toga smatraju da oštećenja na objektima u velikoj mjeri, a negdje i 100% su direktno vezana za pojave slijeganja objekata koji nastaje kao posljedica konsolidacije terena. Tom prilikom dolazi do naprezanja konstrukcije objekta do zateznih sila koje izazivaju stvaranje pukotina. Ono što se događa na objektima je, ako se posmatraju četiri tačke na objektu, one se ne sliježu jednako, i ako jedna više potone, a druga ostane na mjestu gdje je čvrsta stijena, dolazi do pucanja.

Na slikama na strani 56. i 59. su objekti S. A. na kojima se vidi da nema oluka i da je dubina temeljenja objekata manja od minimalno dozvoljene koja za ovo područje iznosi 80 cm. Objekti su u jako lošem stanju sa brojnim pukotinama sa dijelom otpadnute fasade, ali prioritarno su uočili da ni jedan ni drugi nemaju oluka, a to je bitno iz slijedećih razloga: kada dozvolite vodi da dođe ispod temelja podstičete proces konsolidacije terena i slijeganje objekata. Što se tiče temelja objekata tužitelja S.A. oni su na zemlji nisu na kamenu. Nije snimljeno nultu stanje prije početka rada kopa da bi se utvrdilo stanje objekata prije početka rada. Ne znaju kada su počela oštećenja na objektima. Nemaju dokaza u kakvom su stanju bili objekti prije rada kopa i prije početka miniranja. Klizišta su postojala i prije nastanka Površinskog kopa. Kuća II-15 je na samoj granici klizišta, a ostale kuće nalaze se na uslovno stabilnom terenu.

Na pitanje tužitelja R. A. gdje je bio postavljen mjerni instrument prilikom miniranja, vještak Okanović je izjavio da su vršena mjerenja u dva navrata 1985.g. "Geofizika" Zagreb i "Rudex" Sarajevo 2003.g. Mjerenja su vršenja u cilju određivanja dozvoljenih brzina oscilacija i upotrebe maksimalne količine eksploziva i vještaci su te podatke u svom Elaboratu koristili. Na samim mjerenjima nisu bili prisutni, niti znaju gdje su postavljani mjerni instrumenti što se ne tiče ovog predmeta, ne utiče na Nalaz.

Ocjenu ostalih izvedenih dokaza sud nema potrebu posebno davati, kao i cijeniti ostale navode stranaka, jer su cijenjene relevantne činjenice na kojima se zasniva zahtjev i činjenično stanje je dovoljno utvrđeno za pravilno i zakonito presuđenje u ovoj pravnoj stvari.

Odredba člana 154.st.2. ZOO-a² propisuje da *za štetu od stvari ili djelatnosti, od kojih potiče povećana opasnost štete za okolinu, odgovara se bez obzira na krivicu.*

Odredba člana 155. ZOO-a propisuje da *je šteta umanjenje nečije imovine (obična šteta) i sprečavanje njenog povećanja (izmakla korist), a i nanošenje drugome fizičkog ili psihičkog bola ili straha (nematerijalna šteta).*

Odredba člana 173. ZOO-a propisuje da *šteta nastala u vezi sa opasnom stvari, odnosno opasnom djelatnošću smatra se da potiče od te stvari, odnosno djelatnosti, izuzev ako se dokaže da one nisu bile uzrok štete.*

Odredba člana 174.st.1. ZOO-a propisuje da *za štetu od opasne stvari odgovara njen imalac, a za štetu od opasne djelatnosti odgovara lice koje se njom bavi.*

Odredba člana 177.st.1. ZOO-a propisuje da *se štetnik može osloboditi odgovornosti ako dokaže da šteta potiče od nekog uzroka koji se nalazio van stvari, a čije se dejstvo nije moglo predvidjeti, ni izbjeći ili otkloniti, dok stav 2. istog člana propisuje da se štetnik može osloboditi odgovornosti ako bi dokazao da je šteta nastala isključivom radnjom oštećenog ili trećeg lica, koju on nije mogao predvidjeti i čije posljedice nije mogao izbjeći ili otkloniti, a stav 3. navedenog člana propisuje da se može osloboditi odgovornosti djelimično, ako je oštećeni djelimično doprinio nastanku štete.*

Odredba člana 185.st.1. ZOO-a propisuje da *je odgovorno lice dužno uspostaviti stanje koje je bilo prije nego je šteta nastala, dok stav 3. propisuje da kada uspostavljanje ranijeg stanja nije moguće, ili kad sud smatra da nije*

² Zakon o obligacionim odnosima („Sl. list SFRJ“ broj:29/78, 39/85 i 57/89, „Sl. list RBiH“ broj:2/92, 13/93 i 13/94 i “Sl. novine FBiH” broj:29/03 i 42/11 u tekstu ZOO)

nužno da to učini odgovorno lice, sud će odrediti da ono isplati oštećeniku odgovarajuću svotu novca na ime naknade štete.

Odredba člana 376.st.1. ZOO-a propisuje *da potraživanja naknade štete zastarjevaju za tri godine od kada je oštećenik doznao za štetu i za lice koje je štetu učinilo, dok stav 2. istog člana propisuje da ovo potraživanje zastarjeva u svakom slučaju za pet godina od kada je šteta nastala.*

Aktivno legitimisana stranka je ona koja je ovlaštenik ili nositelj prava iz materijalno-pravnog odnosa povodom kojeg se vodi parnica. Neosnovan je prigovor tuženog da tužitelji nisu aktivno legitimisani. Naime, iz zk. izvadataka i kopija katastarskih planova proizlazi da su tužitelji vlasnici i posjednici predmetnih objekata.

Privredno društvo koje se bavi opasnom djelatnošću, odnosno koji je organizator opasne djelatnosti odgovara po principu objektivne odgovornosti za štetu nastalu na imovini drugih lica. Opasna djelatnost je ona djelatnost koja u sebi krije potencijalnu opasnost, potencijalnu mogućnost za oštećenje ličnosti ili imovine drugoga, pa se mora poduzimati sa povećanom pažnjom.

Radnja miniranja predstavlja opasnu djelatnost i u skladu sa odredbom člana 173. ZOO-a šteta nastala u vezi sa opasnom djelatnosti smatra se da potiče od te djelatnosti, (osim ako se dokaže da ona nije bila uzrok štete), i da za takvu štetu u skladu sa odredbom člana 174. istog zakona odgovara lice koje se bavi tom djelatnošću. Međutim, da bi se mogle primijeniti ove zakonske odredbe na tužitelju je da dokaže postojanje veze između nastale štete i opasne djelatnosti, tj. da dokaže mogućnost da je šteta nastala kao posljedica te opasne djelatnosti. Tek kada tužitelj dokaže tu mogućnost nastupa pretpostavka da šteta potiče od te djelatnosti. Ovakav pravni stav zauzet je u odlukama Vrhovnog suda FBiH broj 36 0 P 000156 11 Rev od 15.03.2011.g. i 36 0 P 000599 11 Rev od 10.05.2012.g.

Odredba člana 7.st.1. ZPP-a propisuje *da su stranke dužne iznijeti sve činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve i izvoditi dokaze kojima se utvrđuju te činjenice.*

Odredba člana 123.st.1. ZPP-a propisuje *da je svaka stranka dužna dokazati činjenice na kojima zasniva svoj zahtjev.*

Na tužiteljima je teret dokazivanja činjenica koje im po materijalnom pravu idu u prilog, da su oštećenja na objektima tužitelja nastala usljed seizmičkih efekata zbog miniranja koji su uticali na stabilnost terena i oštećenja objekata tužitelja.

Samo su dvojica tužitelja dokazala mogućnost da je šteta na objektima mogla nastati u vezi sa opasnom djelatnošću kojom se bavi tuženi, odnosno dokazana je pretpostavka da šteta potiče od opasne djelatnosti, pa bi tuženi bio odgovoran za istu primjenom odredbe članova 173. i 174. ZOO-a.

Tuženi je predložio da se vještačenje povjeri Rudarskom institutu iz Tuzle. Svi tužitelji su se složili da se vještačenje povjeri Rudarskom institutu iz Tuzle. Tužitelji nisu predložili neke druge ili nove dokumente koji tretiraju pojavu seizmičkih efekata usljed miniranja i njihov uticaj na objekte tužitelja.

Rudarski institut iz Tuzle je dao mišljenje na osnovu dokumentacije sa kojom je raspolagao i koja mu je bila dostupna. Predstavnicima Instituta su objasnili da se probnim miniranjem ne bi dobile nikakve nove informacije. U Nalazu Rudarskog instituta je navedeno da su način miniranja, količine eksploziva i sigurnost miniranja određeni Dopunskim rudarskim projektom: Bušačko minerski radovi na površinskom kopu "Vrtlište" RMU Kakanj, Rudarskog instituta Tuzla iz juna 2000.g. i Elaboratom o seizmičkom dejstvu masovnih miniranja na PK "Vrtlište" – uticaj i zaštitne mjere" Rudex-a d.o.o. iz marta 2003.g. Iz tog Elaborata korišteni su podaci terenskih mjerenja. Podaci o količini upotrijebljenog eksploziva po intervalu usporenja, načinu miniranja i ostali parametri bušačko-minerskih radova uzeti su iz dnevnika miniranja i drugih dokumenata koji su bili dati na uvid od tuženog RMU Kakanj.

Izvršen je proračun brzine oscilacija tla za predmetna minska polja i za količine eksploziva po intervalu usporenja. Prikazan je intenzitet potresa za navedene količine eksploziva po intervalu usporenja po minskom polju za predmetne stambene objekte.

Intenzitet potresa za predmetne objekte dat je na osnovu ukupne količine eksploziva po minskim poljima i u tom slučaju su objekti tužitelja bili izloženi IV stepenu intenziteta potresa koji se manifestuje tako što potres osjete mnogi ljudi, zveckanje prozorskih stakala.

Intenzitet potresa za predmetne objekte dat je i na osnovu količine eksplozivnog punjenja po intervalu usporenja preko brzine oscilovanja tla. U tom slučaju su objekti tužitelja R. A. i F. A. bili izloženi II stepenu intenziteta potresa koji se manifestuje tako što potres osjete mnogi ljudi, zveckanje prozorskih stakala.

Analizirana su miniranja koja su mogla imati najveći uticaj na posmatrane objekte. To su minska polja koja su najmanje udaljena od posmatranih objekata i minska polja sa najvećim eksplozivnim punjenjima. Iz analiza se vidi da su najveći uticaj imala miniranja u period 1987.g. do 1990.g. a da su miniranja u zadnjih 5-6 godina imala jako mali intenzitet potresa, odnosno kako je izjavio vještak Okanović, poslije 1990.g. ti uticaji su bili nižih intenziteta da nisu mogli izazvati nikakva oštećenja.

Prilikom miniranja dva objekta su mogla biti u području u kojem su pređene ove brzine te su mogli u određenoj mjeri biti ugroženi i ovako malim brzinama oscilovanja. To su objekat vlasnika R. A. sa bzinom 0,304 cm/s i vlasnika F. A. sa brzinom 0,278 cm/s.

Sud prihvata zaključak stručnog tima Instituta iz Tuzle da oštećenja na objektima nisu mogla nastati zbog radova tuženog-miniranja. Svi su objekti bili u zoni dozvoljenih intenziteta potresa (IV stepen) i svi su objekti osim vlasnika gore dva navedena bili van moguće zone uticaja po brzinama oscilacija. Dva navedena objekta su bili vrlo malo iznad granice predloženih maksimalnih vrijednosti od 2,5 mm/s. Obzirom da je ova predložena brzina jako mala i da je predložena iz razloga lošeg stanja objekata i nepogodnog tla, procentualno sadejstvo miniranja na oštećenje objekta moglo bi se okarakterisati do 10% od nastale štete.

Predstavnik Instituta, vještak Okanović je izjavio da se dozvoljeni intenzitet potresa smanjio sa dozvoljenih šest na četiri, a zatim i na 2,5 mm/s. Ovim zahtjevima tuženi Rudnik se prilagođavao, te su miniranja nakon devedesetih godina smanjena čime su smanjeni uticaji na objekte, odnosno poslije 1990. godine ti uticaji su bili nižih intenziteta da nisu mogli izazvati nikakva oštećenja.

Tužitelji na kojima je teret dokazivanja pretpostavke da su oštećenja njihovih objekata uzrokovana seizmičkim efektima izazvanim miniranjem koje je obavljao tuženi, nisu prije postupka prikupili niti su tokom postupka sudu i Institutu iz Tuzle prezentirali dokaznu građu na osnovu koje bi predstavnici Instituta izveli eventualno drugačiji zaključak.

Tuženi je nastojeći od sebe otkloniti odgovornost za nastanak štete u smislu člana 177. ZOO-a praktično, i to samo za dvojicu tužitelja, sam dokazao pretpostavku da su oštećenja nastala do 1990. godine mogla poticati od radova tuženog, odnosno da je usljed radova miniranja moglo doći do seizmičkih efekata i potresa tla koji su mogli uzrokovati oštećenja objekata tužitelja R. A. i F. A..

Dakle, imajući u vidu Nalaz Rudarskog instituta i pojašnjenja predstavnika Instituta na ročištu za glavnu raspravu, sud zaključuje da su oštećenja na objektima izazvana seizmičkim efektima miniranja mogla nastati 1987.g. odnosno najkasnije 1990.g. a da poslije toga perioda nije moglo doći do oštećenja objekata tužitelja usljed miniranja.

Vještak geolog Isabegović je izjavio da nije sanirano klizište niti su objekti koji se nalaze na klizištu ili pored klizišta prilagođeni uslovima terena, tako da ovi uticaji objekat-tlo i dalje izazivaju oštećenja na objektima, što se odvija kontinuirano i u specifičnim uslovima u zavisnosti od intenziteta padavina. Pomjiranje tla nema veze sa radovima Rudnika.

Isti vještak je objasnio da se identifikacija klizišta vrši na osnovu tzv. indikativnih pokazatelja kao što su morfološki, geološki, hidrogeološki, biološki i tehnički. Da bi se utvrdilo klizište nije potrebno bušiti istražne bušotine ispod svakog objekta i dokazivati postojanje klizne plohe. U svom Izvještaju su naveli da klizište ne zahvata sve objekte iz ovog predmeta. Na inženjersko-geološkoj karti koja je u prilogu Nalaza su prikazane granice klizišta zajedno sa objektima koji se nalaze na njima. Dokazivanje klizišta se ne vrši laboratorijskim ispitivanjima fizičko-mehaničkih karakteristika tla ispod objekata, nego se ta ispitivanja vrše upravo u cilju definisanja parametara tla u svrhu definisanja inženjersko-geoloških uslova za izgradnju objekta.

Vještak je objasnio da su svi objekti na uslovno stabilnom terenu. Na tom uslovno stabilnom terenu, stabilno će biti ako se vodi računa o terenu i ako se grade objekti na način prilagođen karakteristikama tog tla. Oštećenja na objektima u velikoj mjeri su direktno vezana za pojave slijeganja objekata koji nastaje kao posljedica konsolidacije terena. Objasnjeno je kako dolazi i do pucanja objekata.

Takođe, imajući u vidu Nalaz Rudarskog instituta u dijelu u kojem se daje mišljenje o uticaju drugih faktora na oštećenja objekata i pojašnjenja predstavnika Instituta na ročištu za glavnu raspravu, sud zaključuje da oštećenja objekata tužitelja kontinuirano traju i poslije toga perioda, ali zbog drugih uzroka koji nisu u vezi sa miniranjem koje obavlja tuženi kao opasnu djelatnost. Objekti su izgrađeni u zonama nestabilnog terena-klizišta i uslovno-stabilnog terena. To što je tuženi u jednom periodu obavljao radove, kako tužitelji navode, na udaljenosti u odnosu na neke objekte 200 do 300 metra, ne znači i da oštećenja na objektima tužitelja potiču od tih radova.

Dakle, tuženi je, s jedne strane, dokazao da su radovi miniranja mogli uticati na oštećenje objekata dvojice tužitelja najkasnije do 1990.g. i da poslije toga perioda miniranja koja je obavljao tuženi nisu mogli uticati na oštećenje objekata, i s druge strane je dokazao da su prirodni (klizište) i drugi antropogeni (ljudski, ali ne od

tuženog RMU "Kakanj") faktori uticali na oštećenje objekata, čime je tuženi dokazao da šteta nastala poslije 1990. godine potiče od nekog drugog uzroka koji nije u vezi sa njegovim radovima.

Kada je u pitanju prigovor zastare, tuženi je u skladu sa odredbom člana 7. i člana 123. ZPP-a dužan dokazati odlučnu činjenicu da je potraživanje tužitelja zastarilo, u konkretnom slučaju tuženi je u obavezi dokazati kada je nastala šteta na nekretninama kao i kada su tužitelji doznali za štetu odnosno obim štete, odnosno da sanacija objekta više nije ekonomski opravdana.

Iz Nalaza Rudarskog instituta Tuzla kao i izjašnjenja predstavnika na ročištu za glavnu raspravu čije mišljenje sud prihvata, proizilazi da su ekscesna miniranja zabilježena 1987.g. i ekscesna miniranja slabijeg seizmičkog efekta 1990.g. Nakon ovog perioda nije bilo miniranja čija eksplozija bi oslobodila energiju koja bi izazvala seizmičke efekte i oscilacije tla koje bi prenoseći se preko temelja objekata iste oštetila. Oštećenja objekata kontinuirano traju i poslije toga perioda, ali zbog drugih uzroka koji nisu u vezi sa miniranjem koje vrši tuženi.

Na objektima tužitelja J. A., R. A., F. A., M. A. i A. A.2 nije došlo do tzv. totalnog oštećenja, odnosno oštećenja kada sanacija objekta ne bi bila isplativa, pa cijeneći Nalaza Instituta sud zaključuje da se objekti tužitelja mogu sanirati, pa se prema tome kao dan početka saznanja da je šteta nastala uzima dan kada su tužitelji saznali za oštećenja objekata i onoga ko je štetu prčinio.

Dakle, kao prvo, u konkretnim slučajevima na objektima tužitelja nije nastala tzv. totalna šteta, a kao drugo, oštećenja koja kontinuirano traju nisu uzrokovna radnjama tuženog.

Iz tog razloga je osnovan prigovor zastare potraživanja u odnosu na tužitelje J. A., R. A., F. A., M. A. i A. A.2 jer je tužba u ovoj pravnoj stvari podnesena 13.02.2008.g. Dakle, oštećenja objekata, kada su u pitanju radovi miniranja koji prouzrokuju oštećenja, odnosno kada je u pitanju tuženi kao štetnik, ne nastaju kontinuirano, jer je posljednja godina kada su zabilježena ekscesna miniranja koja su mogla uticati na oštećenja objekata 1990. godina, pa je od tog perioda počeo teći zastarni rok za postavljanje zahtjeva za naknadu štete od tuženog, koji je stoga u smislu člana 376. ZOO-a protekao.

Posebno treba imati u vidu da su seizmičkih efekti i potresi tla mogli uzrokovati oštećenja samo na objektima tužitelja R. A. i F.A. Dakle, u odnosu na navedenu dvojicu tužitelja potraživanje naknade štete je zastarjelo, a kada je u pitanju zahtjev tužitelja J. A., M.A. i A.A.2 nije uopće ni dokazano postojanje uzročne veze između oštećenja njihovih objekata i radova tuženog, a sve i da postoji uzročna veza, potraživanje naknade štete je zastarjelo.

Na objektima tužitelja S. A., M. A., A. A., S. A.3, D. A. i A. K. je došlo do tzv. totalnog oštećenja, odnosno oštećenja kada sanacija objekta ne bi bila isplativa, pa cijeneći Nalaza Instituta sud zaključuje da se objekti ne mogu sanirati, pa se prema tome kao dan početka saznanja da je šteta nastala uzima dan saznanja oštećenog da više nije ekonomski opravdana sanacija objekta.

Ovakav pravni stav zauzeo je Kantonalni sud u Zenici u odluci broj 36 0 P 003724 12 Gž od 03.04.2013.g. prema kojem trogodišnji rok zastarjelosti potraživanja naknade totalne štete teče od saznanja oštećenog da više nije ekonomski opravdana sanacija objekta, a ne od nastanka štetnih posljedica.

Međutim, iz Nalaza Instituta kojeg sud prihvata proizilazi da oštećenja na objektima nisu mogla nastati zbog radova tuženog-miniranja. Svi su objekti bili u zoni dozvoljenih intenziteta potresa (IV stepen) i svi su osim objekata R. A. i F.A. bili van moguće zone uticaja po brzinama oscilacija, što znači da nema uzročne veze između oštećenja objekata i radova tuženog.

Dakle, ako bi se i uzelo da u odnosu na zahtjeve tužitelja S. A., M. A., A. A., S. A.3, D. A. i A. K. kod kojih je nastupila totalna šteta na objektima, nema zastare, jer su za obim štete doznali tek kroz ovaj postupak po prijemu Nalaza vještaka, tužbeni zahtjev u odnosu na ove tužitelje je neosnovan jer nisu dokazali postojanje pretpostavke da šteta potiče od miniranja kao opasne djelatnosti kojom se bavi tuženi.

Obzirom da nema osnova za naknadom štete, onda se o visini štete ne može raspravljati, radi čega sud nije Nalaz i mišljenje vještaka građevinske struke nije smatrao relevantnim za ishod predmetnog spora.

Zbog svega navedenog odlučeno je ako u stavu prvom dispozitiva presude.

Odluka o troškovima spora zasniva se na odredbi članova 386.st.1. ZPP-a i Zakona o sudskim taksama ZE-DO Kantona³, a odnose se na troškove vještačenja koje je predujmio tuženi, a u cijelosti je uspio u parnici, u ukupnom iznosu od 28.080,00 KM, odnosno svaki od tužitelja je dužan platiti tuženom i to: S. A. iznos od 2.160,00 KM, N. A. iznos od 2.160,00 KM, S. A.1 i S. A.2. po 2.160,00 KM, (četiri tužitelja za tri objekta ukupno 6.480,00 KM), M. A. iznos od 2.160,00 KM, A. A. iznos od 2.160,00 KM, S. A.3. iznos od 2.160,00 KM, J. A., A., D. i K. solidarno iznos od 2.160,00 KM, R. A. iznos od 2.160,00 KM, F. A. iznos od 2.160,00 KM, D. A. iznos od 2.160,00 KM, M. A. iznos od 2.160,00 KM, A. K. iznos od 2.160,00 KM i A. A.2 iznos od 2.160,00 KM, te troškovi takse na tužbu u iznosu od 500,00 KM prema tarifnom broju 1.st.1. ranijeg Zakona o sudskim taksama ZE-DO Kantona i troškove takse na presudu u iznosu od 500,00 KM prema tarifnom broju 2.st.1. važećeg Zakona o sudskim taksama ZE-DO Kantona.

Sudija

Ismar Jukić

PRAVNA POUKA:

Protiv ove Presude može se izjaviti žalba
Kantonalnom sudu u Zenici u roku od 30 dana od prijema prijepisa Presude.
Žalba se podnosi putem ovog suda u 3 istovjetna primjerka.

³ Zakon o sudskim taksama ZE-DO Kantona („Sl. novine ZE-DO Kantona“ broj: 1/97...4/04, i „Sl. novine ZE-DO Kantona“ broj: 12/09, 4/11, 7/11, 2/12 i 9/13)